

การเป็นตลาดรับซื้อวัตถุดิบ และสินค้าการเกษตรจากชุมชนชนบท เป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมของการสื่อสาร และการคมนาคม เป็นศูนย์รวมของการปกครอง และ เป็นที่รวมของกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์
การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และชุมชนเมืองมีผู้ศึกษาไว้จำนวนหนึ่งซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง มีผู้ที่ทำวิจัยไว้น้อยมาก ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน คือ งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเมือง งานที่เกี่ยวกับระบบสวัสดิการและงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเมือง

ภูมิสิทธิ์ สุวรรณศักดิ์, นภาพร มนต์ทอง และอรนุช ผลภิญโญ (2542 : 80 - 83) ได้ศึกษาประเภท ปริมาณ และแนวทางการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีปริมาณขยะแต่ละประเภทแตกต่างกันและมีการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยหลายประการ ได้แก่ ขยะมูลฝอยประเภท ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร ไม้และใบไม้ กระดุกสัตว์ เปลือกหอย กระดาษ พลาสติก ผ้า แก้ว โลหะ หินกระเบื้อง ซึ่งขยะมูลฝอยจากในจังหวัดก่อให้เกิดอาชีพเก็บขยะขาย ทั้งการเก็บในตอนกลางคืน และการซื้อขยะในตอนกลางวัน โดยมีรายได้เฉลี่ยวันละ 200 - 300 บาท

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าการเก็บขยะขายเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมือง ที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้ จะเป็นแนวทางการพัฒนาระบบ สวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง โดยการพัฒนาอาชีพเก็บขยะขายให้มีความปลอดภัย มีการป้องกันโรคที่เกิดจากการเก็บขยะมูลฝอย

2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับระบบสวัสดิการ

จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการสวัสดิการครอบครัว : กรณีศึกษาสำนักงานประชาสงเคราะห์เขตพื้นที่ 5 (คลองจั่น) กรมประชาสงเคราะห์ โดย มยุรีย์ ดำเนินผล (2543 : (1) - (2)) พบว่า ผู้รับบริการ มีความพึงพอใจในด้านความเพียงพอในเรื่อง การติดตามดูแลช่วยเหลือปัญหาอยู่เสมอภายหลังการรับบริการ รองลงมา ความช่วยเหลือจากศูนย์ฯ เพียงพอที่จะแก้ปัญหาได้ในเวลานั้น เจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกให้อยู่เสมอ และความพึงพอใจด้านความเพียงพออยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนด้านความรวดเร็ว ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในเรื่อง การไปขอรับบริการในแต่ละครั้ง ต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า แต่เป็นระยะเวลาที่ไม่นานเกินไป และมักได้รับความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาเร่งด่วน รองลงมา ไม่ต้องใช้เวลานานในการไปขอรับบริการ และได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ฯ แล้วสามารถช่วยเหลือตนเองได้ไม่ต้องไปรับบริการจากศูนย์ฯ อีก

ผลการศึกษาได้นำมาใช้ในการเปรียบเทียบความพึงพอใจในการเข้ารับบริการสวัสดิการครอบครัวสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมืองจังหวัดสุรินทร์

เยาวภา พรธโนภาค (2537 : (1)) ศึกษาการจัดบริการสวัสดิการครอบครัว กรมประชาสงเคราะห์ พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการที่พบมากได้แก่ ความไม่สมดุล ระหว่างปริมาณงานกับอัตรากำลัง ปัญหาด้านคุณภาพของบุคลากร ปัญหาเรื่องงบประมาณ วัสดุ ยานพาหนะไม่เพียงพอ ปัญหาการกระจายบริการไปสู่กลุ่มเป้าหมาย และการขาดเครือข่ายในระดับชุมชน ซึ่งประชากรที่ศึกษาเห็นว่า ควรขยายขอบเขตให้ถึงระดับชุมชน โดยทำงานร่วมกับนักวิชาชีพต่าง ๆ และมุ่งเน้นที่ครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่ใช่มุ่งเฉพาะที่ปัจเจกบุคคล บริการที่จัดขึ้นมีลักษณะเป็นการทำงานระดับชุมชน โดยการฝึกอบรมผู้ช่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรืออาสาสมัคร เพื่อสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ครอบครัวในระยะยาว การลดหย่อนภาษีแก่ครอบครัวที่อุปการะบุคคลที่ช่วยตนเองไม่ได้ ขณะเดียวกันก็ควรมีการปรับปรุงระบบข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย และการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้ายังคงมีความจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นในงานสวัสดิการครอบครัว

จากผลการศึกษาการจัดบริการสวัสดิการสำหรับครอบครัวของกรมประชาสงเคราะห์ มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องงบประมาณและกำลังคน การขาดเครือข่ายชุมชนทำให้เกิดปัญหาการกระจายบริการในสู่กลุ่มเป้าหมายในระดับชุมชน การศึกษาการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง เป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ซึ่งข้อเสนอและความต้องการจากกลุ่มเป้าหมายการศึกษาจะเป็นแนวทางการพัฒนาเครือข่าย

ศิริลักษณ์ โคตรรักษา (2537 : 1) ศึกษาเรื่อง ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ด้อยโอกาส : บทบาทเชิงรุกของประชาสงเคราะห์จังหวัด พบว่า ประชาสงเคราะห์จังหวัดส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ด้อยโอกาสมากพอสมควร นอกจากนั้นประชาสงเคราะห์จังหวัดส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่เป็นด้วยการกระทำในบทบาทผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ด้อยโอกาสไม่ว่าจะเป็นในด้านการสนับสนุน การร้องขอ การปกป้อง การแนะนำเสนอความคิดเห็น รวมทั้งการเรียกร้อง อย่างไรก็ตามประชาสงเคราะห์จังหวัดก็ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นทั้งในด้านงบประมาณและทรัพยากร ด้านองค์กร ด้านผู้ปฏิบัติงาน ด้านนโยบายสังคม และ ระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการ ด้านประชาชนและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งข้อจำกัดในแนวคิดการพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ด้อยโอกาส

บทบาทเชิงรุกของการบริการสวัสดิการในระดับจังหวัด เป็นลักษณะงานที่ลดปัญหาการเข้าถึงบริการสวัสดิการ โดยเฉพาะปัญหาการเข้าถึงบริการของเด็กยากจนและด้อยโอกาส ในชุมชนแออัด ซึ่งจะเป็นแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสให้เข้าถึงบริการจากรัฐในระดับจังหวัดได้ยิ่งขึ้น

พินาน ฉินนะโส (2543 : 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ด้านสวัสดิ-การสังคมที่มีประสิทธิภาพ ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้บริหารองค์การสวัสดิการสังคม สังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก พบว่า ปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ตามทัศนะของผู้บริหาร ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร โครงสร้างหน่วยงาน เป็นปัญหาที่สำคัญขององค์การด้านสวัสดิการ

สังคม เนื่องจากการไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ตลอดจนผู้บริหารเห็นว่างานประชาสัมพันธ์ไม่ใช่ภารกิจหลักของหน่วยงาน

การประชาสัมพันธ์ด้านสวัสดิการ จะเป็นการช่วยขยายการรับรู้ เป็นการสร้างช่องทางให้กับเด็กยากจนและด้อยโอกาส ในการเข้ารับบริการเพื่อบรรเทาปัญหาความยากลำบากได้ ซึ่งการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส ต้องประชาสัมพันธ์ เพิ่มงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์ พัฒนาบุคลากร โครงสร้างของหน่วยงาน ซึ่งเป็นการกิจของหน่วยงานที่ให้บริการ

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็ก และ การจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ (2541 : 18 – 21) ได้ทบทวนองค์ความรู้เรื่อง เด็ก เยาวชน และครอบครัว ในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต พัฒนาการของเด็กในช่วง 3 – 5 ขวบปีแรก ด้านการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในภาคแรงงานและเศรษฐกิจ ด้านครอบครัว และการวิจัยด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยแบบแยกส่วน เป็นจุด ๆ และขาดความเชื่อมโยงที่จะทำให้เกิดภาพรวมของการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว พร้อมกับเสนอประเด็นการวิจัยระยะสั้นบางประเด็นที่อยู่ในอันดับสำคัญเร่งด่วนเพื่อตอบและนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ได้แก่ การศึกษาพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ การศึกษาเรื่องการลงทุนในเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวไทย รูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัย การศึกษาประเมินผลการดำเนินการตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นที่การพัฒนา “คน” เป็นหลัก การศึกษาวิเคราะห์ทิศทางการพัฒนาประเทศ ความต้องการของตลาดงานอาชีพ และการมีส่วนร่วมของแต่ละอาชีพในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรมของประเทศให้ครอบคลุมแรงงานทั้งในและนอกระบบ การพัฒนาตัวชี้วัดเด็กในภาวะยากลำบากเพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินสภาพปัญหาเด็กในภาวะยากลำบากในระดับพื้นที่และประเทศ ตลอดจนรูปแบบบริการที่สามารถเข้าถึงเด็กและครอบครัวในภาวะยากลำบากได้

การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นเด็กและครอบครัวในภาวะยากลำบาก เป็นการศึกษาวิจัยระยะสั้นที่อยู่ในอันดับสำคัญเร่งด่วนเพื่อตอบและนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าสอดคล้องกับข้อเสนอของจันทร์เพ็ญ ชูประภา-วรรณ และคณะ ที่ได้จากการทบทวนองค์ความรู้ เรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในประเทศไทย

พรเพ็ญ พุทธิธโนปจัย (2542 : (1-2) ศึกษาการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง พบว่าด้านสถานภาพส่วนบุคคลและการดำเนินชีวิตของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไม่มีการเจริญเติบโตตามวัยอันควร เนื่องจากปัญหาทางโภชนาการและการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่ปลอดภัย มีอัตราเสี่ยงสูงต่อการเจ็บป่วยและประสบอุบัติเหตุ เมื่อเด็กเจ็บป่วยบิดามารดามักจะหาซื้อยามาให้รับประทานเอง เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างโดยเปล่าประโยชน์ด้วยการเที่ยวเล่นนอกบ้าน จากสาเหตุประการหนึ่งคือเด็กไม่มีสถานที่ที่ปลอดภัยเพื่อออกกำลังกายและเล่นกีฬา สภาพความเป็นอยู่ของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ

ด้านปัญหาและความต้องการของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง พบว่า เด็กมีปัญหาเรื่องการศึกษา เช่น ขาดเรียนบ่อย มาโรงเรียนสาย เพราะบิดามารดาไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ดูแลการเรียนของบุตร จากการที่บิดามารดาไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะจ่ายค่าเล่าเรียนและความจำเป็นในการย้ายงานไปยังหน่วยงานก่อสร้างอื่นทำให้เด็กออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อยายตามบิดามารดาไปอยู่แหล่งก่อสร้างอื่นต่อไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กส่วนใหญ่ต้องการเรียนหนังสือ ต้องการมีอนาคตที่ดี ต้องการฝึกอาชีพ ต้องการมีสถานที่วิ่งเล่น ออกกำลังกายอย่างปลอดภัยแต่เด็กกลับต้องขาดสิ่งเหล่านั้นอย่างไว้นาคต

ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว ในเกือบทุกครอบครัวความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่ดี เนื่องมาจากการที่บิดามารดาของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างทำงานทุกวัน และเมื่อเลิกงานจะไม่มีเวลาพูดคุยกับบุตร อันเป็นผลทำให้เด็กไม่รู้สึกอบอุ่นในครอบครัว นอกจากนี้ครอบครัวที่บิดามารดาทะเลาะกันและทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันจะทำให้สุขภาพจิตของเด็กไม่สมบูรณ์

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ไม่มีความสัมพันธ์กับใครเลย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนบ้านหรือครูที่โรงเรียน เด็กจึงรู้สึกเปล่าเปลี่ยวและต้องการที่พึ่งพิงที่ปลอดภัย ดังนั้นเด็กถูกชักจูงไปสู่อบายมุขได้ง่าย

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัวและชุมชน เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างมีอารมณ์หงุดหงิดบ่อย เด็กส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการครอบครัวของตนเองไม่น่าคบ ไม่อบอุ่นและปลอดภัย

จากผลการศึกษาการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งคล้ายกันกับเด็กในชุมชนแออัด คือ เป็นครอบครัวที่พร้อมอพยพ เนื่องจากที่อยู่อาศัยไม่น่าคบ จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้ดี

นนทินี เพ็ชฌไพบิชญ์ (2530 : (1) – (2)) ศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : ศึกษาเฉพาะการให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน พบว่า บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างก็เห็นด้วยที่รัฐดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนเร่ร่อน เนื่องจากรัฐมีมาตรการและมีกฎหมายรองรับในการป้องกัน แก้ไข ปัญหาเรื่องนี้และสามารถที่จะจัดสรรกำลังคนที่มีความรู้ทางวิชาชีพและวิชาการงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจน สถานที่ที่จะดำเนินการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กได้ แต่รัฐควรปรับปรุง รูปแบบการทำงานโดยเน้นหลักการ กระบวนการและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ และมีการยืดหยุ่นในการปฏิบัติการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการ และบุคลากรภาครัฐก็ยอมรับรูปแบบการดำเนินงานของภาคเอกชน ซึ่งให้การช่วยเหลือ ป้องกัน บรรเทา แก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อน โดยมีความเห็นว่าภาคเอกชนเป็นองค์กรขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมากกว่าและรูปแบบการทำงานสามารถใกล้ชิดเด็กได้ตลอดเวลา เนื่องจากกลไกผู้ปฏิบัติงานภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นสตรี ทำให้รับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งมีจำนวนที่มารับบริการไม่มากนัก

ไกรวุฒิ วัฒนสิน (2536 : จ – ข) ศึกษาเครือข่ายทางสังคมของเด็กเร่ร่อน พบว่า คำเรียกหรือคำนิยามความหมายของเด็กเร่ร่อนที่ถูกกำหนดขึ้นจากมุมมองของสังคมภายนอกนั้น เด็กเร่ร่อนสามารถเชื่อมโยงคำเรียกดังกล่าวกับพฤติกรรมของตนเองว่า การเร่ร่อนสะท้อนตำแหน่งของพวกเขาในสังคมในแง่ลบ และไม่เป็นที่ต้องการของสังคมแต่ที่ดำรงการเร่ร่อนก็เพราะมีสาเหตุที่ทำให้ต้องออกมาเร่ร่อน ซึ่งสาเหตุและกระบวนการ

การของการเร่ร่อนนั้น พบว่า มีสาเหตุและกระบวนการเริ่มมาจากที่ครอบครัว ประกอบกับเงื่อนไขทางสังคมอื่นๆ เช่นการคบเพื่อน การที่มีสิ่งชักนำจากภายนอก สถานบริการ หรือการที่เด็กกลัวความผิดที่ทำได้ การที่ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัวและการที่เกิดเหตุการณ์กระทันหัน ที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนจะเคลื่อนที่ไปตามแหล่งต่างๆ ที่มีปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต คือมีที่พักพิง รวมไปถึงแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และแหล่งที่สามารถประกอบอาชีพลักษณะต่าง ๆ ได้

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนจรจัดของ นนทินี เพ็ญไพศิษฐ์ ศึกษาในประเด็นปัญหา กรณีการคุ้มครองสวัสดิภาพ และ ไกรวุฒิ วัฒนสิน ศึกษาเครือข่ายทางสังคมของเด็กเร่ร่อน ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กยากจนและด้อยโอกาสกลุ่มหนึ่ง เป็นปรากฏการณ์ของสังคมเมือง นำมาเป็นแนวทางประกอบในการศึกษาการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ให้ครอบคลุมประเด็นยิ่งขึ้น

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การศึกษาการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ เป็นเลือกการศึกษาชุมชนแออัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนหนองบัว ประกอบด้วย ประวัติชุมชน ภาษาพูด โครงสร้างประชากร ประเพณีที่ยังปฏิบัติอยู่ในชุมชน การรวมกลุ่มในชุมชน และปัญหาด้านเด็กในชุมชน ส่วนที่ 2 ระบบสวัสดิการที่มีอยู่ ประกอบด้วย การบริการสังคม ได้แก่ การบริการการศึกษา การสาธารณสุข การรักษาพยาบาล และการบริการที่อยู่อาศัย การประกันสังคม ได้แก่ การประกันการเจ็บป่วย การประกันอุบัติเหตุ การประกันการคลอดบุตร การประกันทุพพลภาพ การสงเคราะห์ครอบครัว การประกันการเสียชีวิต และ การประกันการว่างงาน และ การสังคมสงเคราะห์ ส่วนที่ 3 สภาพชีวิต ความยากจน และด้อยโอกาสของเด็กในชุมชน ประกอบด้วย การประเมินตนเองใน 4 ประเด็นหลัก คือ ตำแหน่งทางสังคม ความหมายของชีวิต ความมุ่งหวังในอนาคต และการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่ ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก และการเข้าถึงทรัพยากร ส่วนที่ 4 ปัญหาและความต้องการของเด็กในชุมชน ประกอบด้วย ปัญหาในอดีตที่เคยประสบมา ปัญหาในปัจจุบัน และ ความต้องการในอนาคต ดังรายละเอียด

3.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนหนองบัว

3.1.1 ประวัติชุมชน

ชื่อชุมชนหนองบัวตั้งตามชื่อหนองบริเวณกลางชุมชน เชื่อว่าหนองบัวแต่ก่อนเป็นสระที่ใหญ่มาก มีสัตว์น้ำหลายชนิดอาศัยอยู่ น้ำในสระก็สามารถนำมาดื่มได้ ชาวบ้านที่อพยพมาอยู่ช่วงแรก ๆ อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2500 โดยมีกลุ่มคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนหนองบัว คือ ยายเสน ปัจจุบันย้ายออกไปแล้ว ตาจิต ปัจจุบันย้ายออกไปแล้ว ยายเนา ตายัง ยายมี ยายพวง ส่วนตาแดงและยายสัน นั้นเสียชีวิตแล้ว

ลักษณะการเข้ามาอยู่ก็ต่างคนต่างมาไม่ได้เป็นญาติกัน และหลังจากนั้นก็เริ่มมีคนอพยพเข้ามาอยู่เรื่อยๆ แต่คนที่เข้ามาอยู่ต้องมาปรึกษาคนที่เข้ามาอยู่ก่อน สำหรับปัจจุบันจะเข้ามาอยู่ต้องมีการซื้อขายกัน โดยไม่ต้องมีสัญญาอะไรผูกมัด

ช่วงแรกๆการจัดระเบียบก็ไม่มีอะไรยุ่งยากนัก มีอะไรช่วยเหลือกันได้ก็ช่วยเหลือกันไป เริ่มมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2536 โดยประธานชุมชนคนแรก คือ นายสมัด จัตรทอง และ คนที่

สอง เป็น คนปัจจุบัน คือ นายยัง มะลิหอม นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มอื่นๆในชุมชนด้วย เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนยา กลุ่ม อสม.

3.1.2 ภาษาพูด

คนส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีเชื้อสายเป็นคนเขมร ซึ่งมีประมาณ 80% คนไทย ซึ่งมีประมาณ 15% คนและคนจีน ซึ่งมีประมาณ 5% คนเฒ่าคนแก่จะสามารถพูดภาษาเขมรได้ แต่เด็กวัยรุ่นจะไม่พูดหรือพูดไม่ค่อยได้

3.1.3 โครงสร้างประชากร (ตารางที่ 1)

ชุมชนหนองบัวมีประชากรทั้งสิ้น 1,221 คน มีประชากรผู้ใหญ่ (อายุมากกว่า 18 ปี) มากที่สุด จำนวน 769 คน คิดเป็น ร้อยละ 62.98 แยกเป็น ชาย 387 คน คิดเป็น ร้อยละ 50.33 และหญิง จำนวน 382 คน คิดเป็น ร้อยละ 49.67 รองลงมาคือ ประชากรเด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) จำนวน 390 คน คิดเป็น ร้อยละ 31.94 แยกเป็น ชาย 192 คน คิดเป็น ร้อยละ 49.23 หญิง 198 คน คิดเป็น ร้อยละ 50.77 และ ประชากรเด็กโต (อายุ 15 – 18 ปี) จำนวน 62 คน แยกเป็น ชาย 31 คน คิดเป็น ร้อยละ 50.00 และ หญิง จำนวน 31 คน คิดเป็น ร้อยละ 50.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างประชากรด้านอายุ และ เพศ ในชุมชน

ลักษณะประชากร	จำนวน					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ใหญ่ (อายุมากกว่า 18 ปี)	387	50.33	382	49.67	769	62.98
เด็กโต (อายุ 15 – 18 ปี)	31	50.00	31	50.00	62	5.08
เด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี)	192	49.23	198	50.77	390	31.94
รวม	610	49.96	611	50.04	1,221	100

ที่มา : สมุดบันทึกรายครัวเรือน , กรรมการชุมชนหนองบัว , สุรินทร์ , 2543.

3.1.4 ประเพณีที่คนในชุมชนยังปฏิบัติร่วมกัน

- 1) แห่เทียนช่วงวันสงกรานต์
- 2) ลอยกระทง (เมื่อก่อนจะมีการก่อเจดีย์ทรายด้วย)

3.1.5 การรวมกลุ่มในชุมชนหนองบัว

- 1) คณะกรรมการชุมชน จัดตั้งโดยเทศบาลเมืองสุรินทร์

2) อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) จัดตั้งโดยกองสาธารณสุขเทศบาลเมืองสุรินทร์ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 23 ชุมชนหนองบัว ต.ในเมือง อ.เมือง จังหวัด สุรินทร์ มีการดำเนินงานด้านการจัดตั้งเป็นกองทุนยา โดยจัดซื้อยาจากสาธารณสุขเพื่อมาจำหน่ายให้กับชาวบ้านในชุมชน

3) กลุ่มออมทรัพย์ จัดตั้งโดยมูลนิธิพัฒนาอีสาน โดยได้รับงบประมาณในการจัดตั้งกลุ่มจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พ.ช.ม. ในเวลานั้น ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน (พ.อ.ช.))

กลุ่มออมทรัพย์ในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก จำนวน 186 คน มีปริมาณเงินออมเพียงพอที่จะให้สมาชิกกู้ยืมได้

ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ได้ขยายกิจการ โดยเพิ่มกิจการด้านการพัฒนาชุมชน เช่น การก่อสร้างทางเดินคอนกรีตในชุมชน เป็นต้น

3.1.6 ปัญหาด้านเด็กในชุมชน

ชุมชนหนองบัวมีปัญหาเด็กหลายประเภท ทั้งที่เกิดจากเด็กที่อยู่ในชุมชนเอง และเด็กที่มาจากต่างถิ่น ตลอดจนปัญหาสังคมโดยรวมของชุมชน โดยเด็กที่อยู่ในชุมชนจะเป็นปัญหาด้านเด็กในภาวะยากลำบาก เช่น ยาจน กำพร้า เป็นต้น ส่วนเด็กที่มาจากต่างถิ่นเป็นปัญหาด้านเด็กกลุ่มเสี่ยง เช่น โสเภณี เด็กเลิกละเลพติด เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นปัญหาลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) เด็กกำพร้าจากสาเหตุที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ได้รับทุนการศึกษาจากสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประมาณ 2 คน

2) เด็กฐานะยากจน ซึ่งเด็กในชุมชนหนองบัวส่วนใหญ่มีฐานะยากจน พ่อแม่ประกอบอาชีพ รับจ้างเก็บขยะขาย และอาชีพอิสระอื่น ๆ

3) เด็กถูกทอดทิ้งจากการที่พ่อแม่ ออกจากชุมชนไปทำงานและอยู่อาศัยในท้องถิ่นอื่น แล้วทิ้งลูกไว้กับญาติพี่น้องที่ยังมีอยู่ในชุมชน

4) เด็กในวัยเรียน (อายุ 15 – 18 ปี) ออกไปใช้แรงงานตอนกลางคืน ในสถานบันเทิง โดยใช้เวลาตอนกลางคืนทำงาน และเรียนในตอนกลางวัน ลักษณะงานที่ทำ ได้แก่ งานรับจ้างทั่วไป เด็กเสิร์ฟ ขายพวงมาลัย ดอกไม้ตามสถานบันเทิง เป็นต้น

5) การลงทุนด้านการศึกษา เป็นการลงทุนที่มีราคาสูง ทั้งค่าเทอม และการเรียกเก็บเงินค่าเล่าเรียน เช่น เด็กอนุบาล จำนวน 5,000 บาทต่อคน ประกอบกับค่าใช้จ่ายอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าให้กับโรงเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าสมุดหนังสือ ทำให้เด็กบางคนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน และขาดโอกาสในการเล่าเรียน เพราะพ่อแม่ไม่มีเงินพอสำหรับชำระค่าเล่าเรียนลูก ทั้งที่ได้ดิ้นรนมากแล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาโรงเรียนขาดคุณภาพ เช่นเด็กเรียนจบแล้วยังอ่านหนังสือไม่ออก เป็นต้น

6) เด็กเร่ร่อน และติดสารเสพติด พบมากบริเวณ สถานีขนส่ง (บขส.) ประมาณ 20 คน มีการดำเนินการจับกุมและปล่อยตัว โดยเจ้าหน้าที่ ยังไม่มีหน่วยงานเอกชนเข้าไปดำเนินงานช่วยเหลือเด็ก เด็กเหล่านี้เมื่อ

มีอายุที่สามารถใช้แรงงานได้ จะถูกชักจูงไปใช้แรงงานโดยลงเรือประมงหาปลา แล้วหายสาบสูญ ไม่ได้กลับเข้ามาในชุมชนอีก

7) สถานที่อยู่อาศัย มีขยะสิ่งปฏิกูล สภาพบ้านเรือนไม่แข็งแรง ชำรุด ครุฑเรือนที่มีคนพิการและเด็กอาศัยอยู่ด้วยจะลำบากยิ่งขึ้น

8) โสเภณีเด็ก เนื่องจากชุมชนอยู่ติดย่านสถานบันเทิง จึงมีการค้าโสเภณีเด็กในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเด็กที่มาจากถิ่นอื่น เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน

จากปัญหาที่กล่าวมาโดยรวมสามารถกล่าวได้ว่าเด็กในชุมชนหนองบัว เป็นเด็กยากจนและด้อยโอกาส และอยู่ในชุมชนที่มีความเสี่ยง โดยที่เด็กในแต่ละครัวเรือนมีระดับความรุนแรงของปัญหาแตกต่างกันไปตามฐานะทางเศรษฐกิจ และกำลังในการหาเงินของครอบครัว

3.2 ระบบสวัสดิการที่มีอยู่ (ตารางที่ 2)

3.2.1 การบริการสังคม

การศึกษา เด็กในชุมชนหนองบัวส่วนใหญ่จะเข้าเรียนระดับประถมที่โรงเรียนใกล้ชุมชน คือ โรงเรียนเทศบาล 2 ถึงระดับประถม 6 เมื่อจบชั้น ป.6 แล้วเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ จะเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนประจำจังหวัด ที่นิยมเรียน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนสุววิทยาคาร โรงเรียนสิรินธร และโรงเรียน วีรวัฒน์โยธิน หลังจากจบชั้น ม.3 แล้ว เด็กในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่เรียนต่อ มีแต่ส่วนน้อยเท่านั้นที่เรียนต่อในโรงเรียนเดิม เมื่อจบชั้น ม.6 เด็กที่เรียนต่อมักจะเรียนต่อในสายอาชีพ เช่น เทคนิค ดำรงจ ทหาร หรือพยาบาล เป็นต้น เนื่องจากงานรองรับเมื่อจบการศึกษาที่แน่นอน

การสาธารณสุข ในชุมชนหนองบัวมีศูนย์การบริการสาธารณสุข 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน ดำเนินการเป็นกองทุนยาจำหน่ายยาราคาถูกให้กับคนในชุมชน โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) จำนวน 3 คน ส่วนการบริการสาธารณสุขจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้แก่ การบริการฉีดพ่นยาป้องกันยุง โดยเทศบาลเมืองสุรินทร์ ดำเนินการฉีดพ่นปีละครั้ง นอกเหนือจากนี้ การบริการสาธารณสุขด้านอื่น ๆ เช่น การรับวัคซีน การตรวจสุขภาพ จะต้องเข้ารับบริการที่สถานบริการสาธารณสุขเอง โดยไม่มีหน่วยบริการเคลื่อนที่เข้าไปถึงในชุมชน หรือแม้กระทั่ง การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปดำเนินการ

การรักษาพยาบาล จังหวัดสุรินทร์มีโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค 3 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลสุรินทร์ โรงพยาบาลค่ายวีรวัฒน์โยธิน และ โรงพยาบาลรวมแพทย์ เด็กในชุมชนหนองบัว เมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลรวมแพทย์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลหนึ่งที่เข้าร่วมในโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ดังได้กล่าวมา

การบริการที่อยู่อาศัย เด็กในชุมชนหนองบัว อาศัยอยู่กับครอบครัวที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง ต้องอาศัยอยู่กับครอบครัวอื่น แม้จะมีบ้านซึ่งสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่มีทะเบียนบ้านถาวร แต่สามารถขอเป็น

ทะเบียนบ้านชั่วคราวได้ จึงเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับการแจกเลขที่บ้านชั่วคราว เมื่อมีการหาเสียงเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาลจึงจะมีเลขที่บ้านครั้งหนึ่ง บ้านในชุมชนหนองบัวจึงมีเลขที่บ้านหลายเลขที่มาจากการหาเสียง แต่ไม่เป็นเลขที่ทะเบียนบ้านที่แท้จริง สภาพบ้านในชุมชนหนองบัวสะท้อนออกมาในการวาดรูปบ้านที่เป็นอยู่ของเด็กในชุมชน วาดรูปบ้านของตัวเองที่อาศัยอยู่แต่ละคนจะวาดเป็นบ้านติดกันไม่ต่ำกว่า 4 หลังซึ่งเป็นการสะท้อนความแออัดของชุมชน จะเป็นปัญหาที่รุนแรงขึ้นต่อการขยายครัวเรือนในอนาคต

3.2.2 การประกันสังคม

พบว่า เด็กในชุมชนหนองบัวไม่ได้รับการประกันสังคมทุกด้าน ทั้งการประกันการเจ็บป่วย การประกันอุบัติเหตุ การประกันการคลอดบุตร การประกันคุณภาพ การสงเคราะห์ครอบครัว การประกันการเสียชีวิต และการประกันการว่างงาน

3.2.3 การสังคมสงเคราะห์

พบว่า การสังคมสงเคราะห์ในระดับจังหวัด มีการสงเคราะห์แก่ผู้พิการ และด้อยโอกาส 3 ลักษณะ คือ การมอบทุนยังชีพ การมอบทุนเลี้ยงดูสำหรับครอบครัว และการมอบรถโยกให้แก่ผู้พิการ แต่มีปัญหา ด้านงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ จึงทำให้การสงเคราะห์ไม่ทั่วถึง ส่วนการสงเคราะห์จากเทศบาลเมือง ยังไม่มีการสงเคราะห์สำหรับเด็ก มีแต่การสังคมสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งงานสังคมสงเคราะห์ในระดับจังหวัดนั้น เป็นการทำงานในเชิงรับ กล่าวคือ เป็นงานที่รับการแจ้งแสดงความจำนงค์รับบริการเป็นการแจ้ง ณ สำนักงาน โดยไม่ได้ บริการเคลื่อนที่เข้าไปในชุมชน เด็กในชุมชนจึงเข้าถึงบริการได้ยาก ส่วนการสังคมสงเคราะห์ในระดับชุมชน มีการออมทรัพย์โดยเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน จัดตั้งโดยการสนับสนุนของมูลนิธิพัฒนาอีสาน (NET) ร่วมกับ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง บริหารงานโดย เครือข่ายชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการออมทรัพย์จากสมาชิก และบริการกู้ยืมแก่สมาชิก ยังดำเนินงานได้ไม่ทั่วถึงทุกครอบครัวในชุมชน โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจนจริง ๆ จะเข้าถึงการบริการได้ยาก นอกจากนั้นกองทุนยังมีการมอบทุนในการเลี้ยงดูเด็กกำพร้าจากพ่อแม่ที่เสียชีวิตจากโรคเอดส์

ส่วนสวัสดิการที่ดำเนินการโดยชุมชน เป็นการดำเนินการโดยการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน ดำเนินการด้านการบริหารชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) กลุ่มออมทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงานรองรับแหล่งทุนภายนอก เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (sif) เงินทุนมียาชาวา และ กองทุนชุมชนละ 1 ล้านบาท โดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารกองทุน นอกจากนี้ ชุมชนหนองบัวยังเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเมืองจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นความร่วมมือในระดับเทศบาลเมืองจังหวัด ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือเพื่อประสานกับแหล่งทุนภายนอกอื่น ๆ เป็นความร่วมมือระหว่างชุมชน เป็นกลไกการช่วยเหลือกันเองระหว่างชุมชน

ตารางที่ 2 แสดงระบบสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชน

การบริการสังคม	การประกันสังคม	การสังคมสงเคราะห์	สวัสดิการโดยชุมชน
- รับการศึกษาจากโรงเรียนของรัฐ ซึ่งมีสถานศึกษาให้เลือกเรียนหลากหลายแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง จึงไม่มีโอกาสในการเรียน - การสาธารณสุขมีการฉีดพ่นยาป้องกันยุงลายทุกปี - ได้รับการบริการ 30 บาท รักษาทุกโรค - มีการบริการด้านที่อยู่อาศัย โดยการไปขอเลขที่บ้านชั่วคราว		- ในระดับจังหวัดมีการสังคมสงเคราะห์ผู้พิการ โดยให้ทุนยังชีพ ทุนเลี้ยงดู และให้ รดโยกสำหรับผู้พิการ - มีการให้ทุนการศึกษาและแจกเสื้อผ้าเป็นบางปี	- คณะกรรมการชุมชน - ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน - กลุ่มออมทรัพย์ - คณะกรรมการกองทุนชุมชน - เครือข่ายชุมชนเมือง

3.3 สภาพชีวิตและความยากลำบากของเด็กในชุมชน (ตารางที่ 3)

ความยากจนและด้อยโอกาสของเด็กในชุมชนหนองบัว จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การประเมินตนเองของเด็กในชุมชน การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เด็กในชุมชนเผชิญอยู่ ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก และการเข้าถึงทรัพยากร ดังรายละเอียด

3.3.1 การประเมินตนเอง

1) ตำแหน่งทางสังคม

ตำแหน่งทางสังคมที่สะท้อนจากเด็ก พิจารณาด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพหลักของผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่อาศัย พบว่า เด็กในชุมชนหนองบัวมีฐานะยากจน แม้ในบางครอบครัวจะมีฐานะดีกว่าครอบครัวอื่นๆ ในชุมชน แต่ก็ถือเป็นครอบครัวที่อยู่ในชุมชนแออัด ขาดปัจจัยพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย ที่มั่นคง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานรองรับอนาคตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หรือสร้างครอบครัวใหม่ ซึ่งควรเป็นครอบครัวที่มั่นคง อยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข นั่นคือ ด้านฐานะทางเศรษฐกิจที่เป็นครอบครัวยากจน และไม่ใช่ว่าเจ้าของที่อยู่อาศัยต้องอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัวอื่น เด็กในชุมชนหนองบัวจึงนับว่าเป็นกลุ่มคนระดับล่างที่ยากจนและขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นรายได้หลัก ของผู้ปกครอง เช่น อาชีพ เกษษณชขาย เล่นลิเก หรือรับจ้างรายวัน เป็นอาชีพที่ถูกเหยียดหยามจากครอบครัวอื่น ว่าเป็นอาชีพระดับต่ำ ไม่มีความมั่นคง ถึงแม้จะมี

รายได้จากการขายขยะ จำนวนหนึ่ง แต่เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ไม่เพียงพอสำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตของลูก ส่งเสียให้เรียนต่อในระดับสูง อีกทั้งการเก็บขยะขายยังนับเป็นอาชีพนอกระบบ ที่ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้เกี่ยวกับขยะแต่ละประเภท ผู้เก็บขยะ รับรู้เพียงราคาขายของขยะแต่ละประเภท และประเมินมูลค่าจากราคาขายได้แตกต่างกันของขยะแต่ละประเภทเท่านั้น การเล่นริเเก เล่นได้เฉพาะบางเทศกาล ที่มีการว่าจ้างให้เล่น เท่านั้น ด้านการประกอบอาชีพนับเป็นอาชีพที่ขาดโอกาสในการรับรองมาตรฐาน และการพัฒนาทักษะความรู้ เหมือนกับอาชีพในระบบ ที่อยู่ในแบบจำลองทางเศรษฐกิจ

สภาพของชุมชนเป็นชุมชนแออัดหลังย่านบ้านเทิง มีหนองน้ำกลางชุมชนที่เป็นแหล่งระบายน้ำเสียและขยะจากร้านค้าในย่านบ้านเทิง ทำให้ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ การก่อสร้างบ้านทำอย่างง่าย ๆ ซึ่งไม่มั่นคง ชุมชนหนองบัวจึงมีสภาพเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เด็กในชุมชนจึงขาดโอกาสในการนันทนาการ สถานที่วิ่งเล่น ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการเจริญเติบโตที่ไม่เหมือนเด็กทั่วไป

ตำแหน่งทางสังคมพิจารณาทั้งด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต อาชีพการงานของผู้ปกครองอันเป็นรายได้หลักเลี้ยงดูครอบครัว และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุขในชุมชน สะท้อนตำแหน่งทางสังคม ในการเป็นคนชั้นล่างที่ขาดโอกาสที่ดีทางสังคม มีชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก

2) ความหมายของชีวิต

การมีชีวิตอยู่เพื่อตอบสนองพระคุณผู้ปกครอง ด้วยการเรียน และการประกอบอาชีพที่มั่นคง เป็นความหมายในอนาคต แต่ในภาวะปัจจุบันการดำเนินชีวิต เป็นความหมายเชิงลบ กล่าวคือ ชีวิตคือความลำบากที่ต้องอดทน ต่อสู้กับความยากลำบาก ทั้งต้องเรียน และต้องช่วยพ่อแม่ทำงานในเวลาเดียวกัน

3) ความมุ่งหวังในอนาคต

ทางการเรียนต้องการเรียนจบให้สูง กว่าระดับ ม.6 แล้วเข้าเรียนต่อในสายอาชีพ เช่น ทหาร พยาบาล เป็นต้น ถ้ามีโอกาสจะเรียนต่อให้ได้ในระดับสูงสุด ที่จะเป็นหลักประกันเพื่อให้มีงานที่มั่นคง มีวิชาความรู้ติดตัว

การประกอบอาชีพ คาดหวังประกอบอาชีพที่มีรายได้ดี มีความมั่นคง เพื่อให้พ้นจากความยากจน เป็นที่พึ่งของครอบครัว

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่น

ต่อครอบครัวที่เลี้ยงดู ทำให้รู้สึกว่ามีชีวิตอยู่เพื่อตอบสนองคุณของผู้เลี้ยงดู ในสถานะที่เป็นความหวังที่จะนำพาครอบครัวให้พ้นจากความทุกข์ยากที่เผชิญอยู่ ซึ่งครอบครัวได้ทุ่มเททรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อใช้ในการพัฒนาเด็กในครอบครัว ด้านการเรียน อันเป็นการสร้างทุนสำหรับครอบครัว ที่จะทำให้อครอบครัวพ้นจากความทุกข์ยาก จะเลื่อนชั้นทางสังคมโดยการเรียนของลูก และได้ทำงานดี ทำให้อฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น

3.3.2 ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

กรณีเด็กกำพร้า พ่อแม่ ความยากลำบากเกิดจากการที่ไม่มีที่ปรึกษา มีพี่ชาย แต่พี่ชายหนีออกจากบ้าน เนื่องจากทะเลาะกับญาติผู้ใหญ่ จนต้องหนีออกจากบ้านไป ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานทั้ง หน่วยงานของรัฐและ เอกชน ที่มาแก้ไขปัญหา การให้คำปรึกษา เมื่อประสบกับปัญหา จึงได้แต่ปรึกษากับเพื่อนที่โรงเรียน สวัสดิการจากรัฐที่ได้รับได้แก่บัตรประกันภัย ซึ่งได้ผ่านมาทางโรงเรียน

กรณีเด็กในครอบครัวที่ยากจน การขาดปัจจัยในการดำรงชีพ คือ การไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และปัจจัยที่จะตอบสนองต่อการพัฒนาตนเอง เช่น การศึกษาต่อ เนื่องจากไม่มีเงินทุน เป็นความยากลำบากที่สุดที่เผชิญอยู่ อาชีพของครอบครัวเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่มั่นคง สวัสดิการที่ได้รับจากรัฐในปัจจุบันเป็นเพียงการบรรเทาปัญหาเพียงเท่านั้น ได้แก่ การรักษาโรค 30 บาทรักษาทุกโรค ได้รับการแจกชุดนักเรียนเป็นบางปี จากนั้นก็ไม่ได้รับการดูแลจากทั้งภาครัฐและเอกชนอีกเลย

3.3.3 การมีอำนาจต่อรอง

รู้สึกว่าคุณเองไม่มีอำนาจต่อรอง เพราะคิดว่าตนยังเป็นเด็กอยู่ อีกทั้งเป็นเด็กในครอบครัวยากจน สะท้อนจากการที่ยินยอมเสียค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ที่จ่ายเกินจริง และการยินยอมให้เอาเปรียบ กดราคาขยะที่นำไปขาย เมื่อมีปัญหาจะขอความช่วยเหลือจากญาติ และเพื่อนบ้านซึ่งต้องช่วยเหลือกันเอง

3.3.4 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

เป็นความสัมพันธ์กับโรงเรียน ในสถานะผู้ถูกกระทำ และรอรับการกระทำ ยังไม่มีความสัมพันธ์กับกลไกการปกครองของรัฐ เพราะยังเป็นเด็ก รู้สึกเฉย ๆ กับกลไกของรัฐท้องถิ่น ยังไม่มีการรวมกลุ่มต่อรองกับอำนาจรัฐ การปฏิบัติตามรัฐเป็นหน้าที่

ตารางที่ 3 แสดงสภาพชีวิตและความยากลำบาก

ประเด็น	รายละเอียด
1.การประเมินตนเอง 1.1 ตำแหน่งทางสังคม 1.2 ความหมายของชีวิต 1.3 ความมุ่งหวังในอนาคต 1.4 อิทธิพลต่อบุคคลอื่น	สะท้อนฐานะที่เป็นกลุ่มคนยากจนกว่ากลุ่มคนอื่น แม้จะมีฐานะที่ต่างกัน แต่ละครบครัว ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีอาชีพที่ไม่มั่นคง รายได้ต่ำ มองว่าการมีชีวิตเป็นการตอบแทนบุญคุณของผู้ปกครองที่เลี้ยงดู ด้วยการเรียน เมื่อเรียนจบจะมีอาชีพที่มั่นคงเลี้ยงดูผู้ปกครองและครอบครัว มุ่งหวังการเรียนจบสูง ระดับ ม.6 ขึ้นไป เมื่อเรียนจบแล้วสามารถประกอบอาชีพที่มั่นคง ปัจจุบันอดทนในการดำรงชีวิตเนื่องจากความยากจนของตนเอง การดำเนินชีวิตสามารถมีอิทธิพลต่อผู้ปกครองและผู้อุปการะเลี้ยงดูเป็นความหวังที่จะทำให้คนเหล่านั้นพ้นไปจากความยากลำบาก
2.การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่	กรณีเด็กกำพร้า การไม่มีที่ปรึกษา เป็นความยากลำบากที่สุดที่กำลังเผชิญอยู่ อีกทั้งยังไม่มีหน่วยงานที่ดำเนินการให้คำปรึกษาเมื่อประสบกับปัญหา จึงเสี่ยงต่อการถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย กรณีเด็กยากจน การขาดปัจจัยในการดำรงชีพและการพัฒนาตนเอง ทั้งในการเรียนและที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และอาหาร เป็นความยากลำบากที่สุดที่กำลังเผชิญอยู่ อีกทั้งอาชีพของครอบครัวเป็นอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จึงมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาการของชีวิตในวัยเด็ก
3.อำนาจต่อรองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ	รู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจต่อรองเพราะเป็นเด็ก อีกทั้งยังเป็นเด็กในครอบครัวที่ยากจน เมื่อมีปัญหาจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านมากกว่า การรวมกลุ่มกันเอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นความสัมพันธ์ในฐานะผู้ถูกกระทำ ในเชิงลบเพราะเป็นคนยากจน

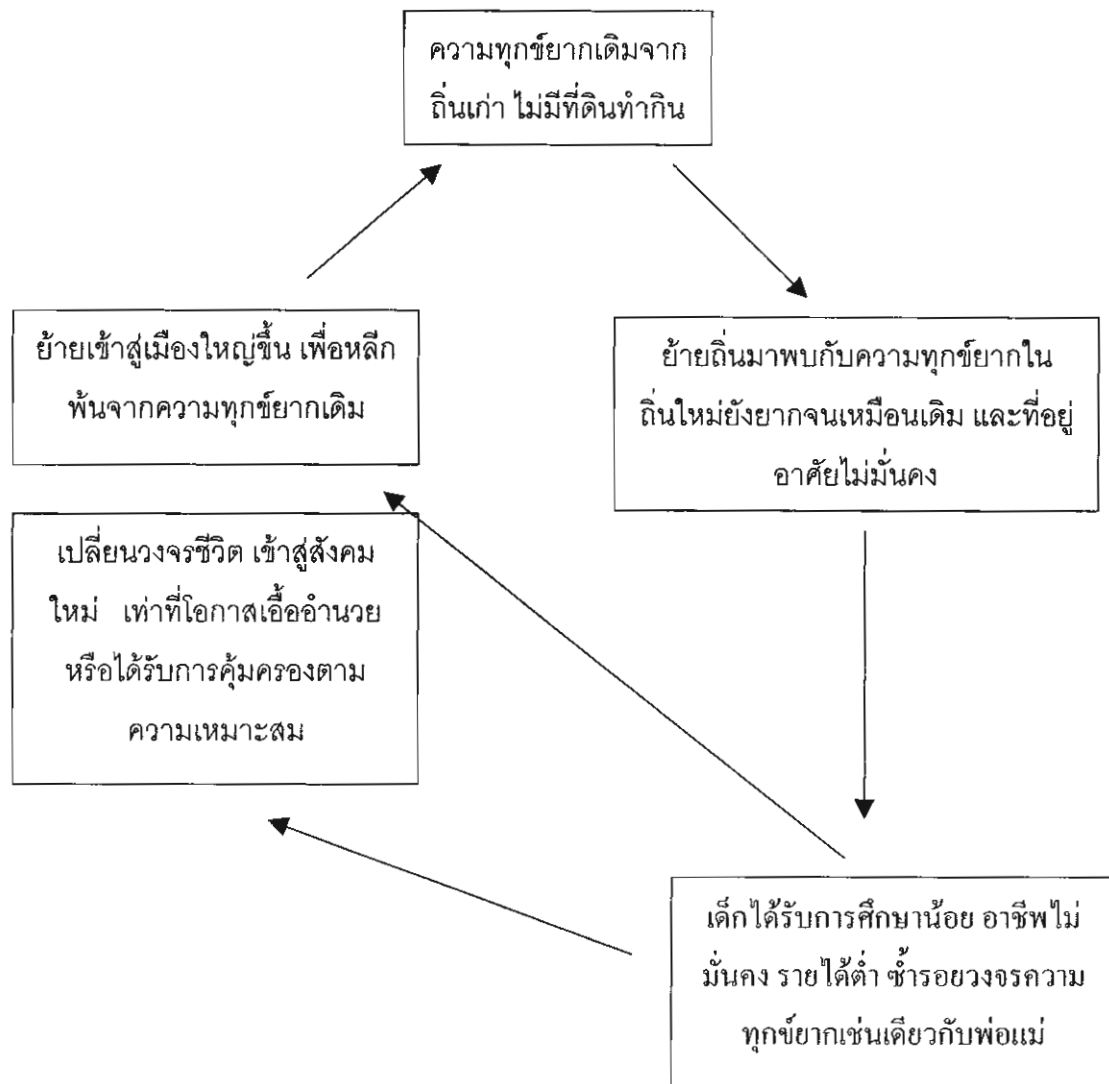
3.3.5 วงจรความทุกข์ยาก

ความทุกข์ยากเบื้องต้นที่เด็กในชุมชนเผชิญอยู่แล้วคือ ความทุกข์ยากที่อยู่ในครอบครัวยากจน ซึ่งครอบครัวเองก็อพยพมาจากถิ่นอื่น ที่มีความทุกข์ยากเก่าอยู่กับถิ่นอื่นส่วนใหญ่คือชุมชนชนบทที่อาชีพเกษตรกรรมเกิดความล้มเหลวทำให้ไม่มีที่ทำกิน อพยพมาเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความทุกข์ยากนั้น แล้วมาเจอกับความทุกข์ยากใหม่ในที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง อาชีพที่มีรายได้ต่ำ เผชิญกับความยากจน ไม่มีเงินส่งเสียลูก ทำให้ลูกมีการศึกษาต่ำ ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ และเข้าสู่วงจรความทุกข์ยากเดิมของพ่อแม่

กรณีเด็กกำพร้า ความทุกข์ยากเกิดจากปัญหา พ่อแม่ เสียชีวิตจากโรคเอดส์เป็นพื้นฐานของความทุกข์ยาก ต้องอยู่ในความปกครองของพี่ชายและญาติผู้ใหญ่ ต่อมาพี่ชายทะเลาะกับญาติผู้ใหญ่ พี่ชายจึงเลิกเรียน และหนีออกจากบ้าน ทำให้ขาดที่ปรึกษา ปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยคำปรึกษาจากรุ่นพี่ และเพื่อนในโรงเรียน คิดว่าจะหลุดพ้นจากปัญหาเมื่อตนเองโตและเรียนจบมีงานทำ

กรณีเด็กในครอบครัวยากจน ความทุกข์ยากเกิดจากความจนของครอบครัว ทำให้ พ่อแม่ได้รับการศึกษาดำ จึงมีอาชีพที่ไม่มั่นคง ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ต้องเช่าบ้านอยู่ ส่งผลมาถึงลูกที่ต้องช่วยงานไปด้วย มีปัญหาความไม่มั่นคงทางการศึกษา และจะเข้าสู่วงจรความทุกข์ยากเช่นเดียวกับพ่อแม่ คิดว่าจะหลุดพ้นจากปัญหาได้ ต้องขยันให้มากขึ้นจะทำให้ได้เรียนสูง มีอาชีพที่มั่นคง หรือการย้ายไปสู่ถิ่นฐานใหม่ก็จะพบกับความทุกข์ยากใหม่เช่นเดียวกัน อาจหนีเหจากวิถีชีวิตเดิม ไปสู่สังคมใหม่ วงจรชีวิตใหม่ ซึ่งเสี่ยงต่อการเลือกทางที่ผิด หรือ อาจได้รับโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตตามความเหมาะสม จึงจะหลุดพ้นจากความทุกข์ยากเดิมได้

ภาพแสดงวงจรความทุกข์ยาก

3.3.6 การเข้าถึงทรัพยากร

การเข้าถึงทรัพยากร ประกอบด้วย ทรัพยากรการผลิต ได้แก่ ปัจจัยการผลิต และ ทรัพยากรการเมือง ได้แก่ ระบบการตัดสินใจ เช่น การเลือกตั้ง การใช้สื่อ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น หรือการเข้าไปเป็นสมาชิกกองทุน เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกการเข้าถึงทรัพยากรได้ 2 ระดับ คือ ระดับการได้ใช้และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ และ การเข้าถึงในการบริหารจัดการทรัพยากรนั้น ๆ ดังรายละเอียด

1) ทรัพยากรการผลิต

ทรัพยากรการผลิต ในที่นี้ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เงินทุน ที่ดิน และ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการผลิตในชุมชนหนองบัว ได้แก่การประกอบกิจการต่าง ๆ โดยที่ กิจการขนาดเล็ก เช่นการเก็บขยะขาย พ่อแม่จะเป็นเจ้าของกิจการ และเป็นเจ้าของทรัพยากร ซึ่งมีอุปกรณ์คือรถเข็นปั่นเก็บขยะ ซึ่งการเก็บขยะขายมี 2 รูปแบบ คือ การเก็บตอนกลางวันจะเป็นการเก็บขยะโดยไม่ต้องใช้เงินลงทุน และการเก็บขยะแบบแลกซื้อในตอนกลางวันจะต้องมีเงินลงทุนในการซื้อขยะ การรับจ้างตามสถานประกอบการเด็กในชุมชนเป็นเพียงพนักงานในสถานประกอบการ เช่นเดียวกันกับการรับจ้างในโรงงาน เช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า กิจการประเภทบริการที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่ คณะวิเก เด็กในชุมชนที่อยู่ในคณะวิเก จะเป็นเพียงสมาชิกในคณะ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย ยานพาหนะ เจ้าของคณะจะเป็นผู้ลงทุนให้ และให้ค่าตอบแทนในแต่ละงาน

ทรัพยากรที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินของราชพัสดุ สามารถเช่าอยู่อาศัยโดยขอเป็นเลขที่บ้านชั่วคราวได้ แต่ไม่มีความมั่นคง การเข้าถึงทรัพยากรในระดับการบริหารจัดการ เด็กและสมาชิกในชุมชนหนองบัวเข้าถึงได้ยาก และมีความเสี่ยงที่จะต้องย้ายออกเมื่อมีโครงการพัฒนา หรือโครงการอื่น ๆ ที่ต้องใช้ที่ดินบริเวณที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชน

2) ทรัพยากรทางการเมือง

เด็กในชุมชนหนองบัวยังไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ หรือเข้าถึงในการจัดการทรัพยากรทางการเมืองได้ ทั้งการเลือกตั้ง การใช้สื่อ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น แต่ผู้ปกครองสามารถเข้าเป็นสมาชิกในกองทุนของชุมชน ได้แก่ กองทุนชุมชน 1 ล้านบาท และกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน

3.4 สภาพปัญหาและความต้องการ

3.4.1 ปัญหาในอดีตเคยประสบมา

- 1) พ่อ แม่หย่าร้างกัน
- 2) ขาดแคลนพื้นที่ และอุปกรณ์ สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก ทำให้เด็กใช้เวลาว่างไปเล่น ในห้องเด็กเล่นตามห้างสรรพสินค้า โดยเสียค่าใช้จ่าย ครั้งละ 20 บาท
- 3) ในชุมชนมีปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน

4) ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานบันเทิง ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และปัญหาการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พุดจาหนายาบคายจากตัวอย่าง การกลับมาทะเลาะกันของคนทำงานกลางคืน ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และเด็กหนีโรงเรียน

5) ชุมชนมีสภาพแออัดและสกปรก จากขยะ ทำให้ง่ายต่อการเกิดโรคติดต่อต่าง ๆ

6) ในชุมชนมีปัญหาน้ำเน่าเสียจากร้านอาหาร

3.4.2 ปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ในปัจจุบัน

1) มีปัญหามลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยในชุมชน เป็นปัญหามลพิษในชุมชน จากการปล่อยน้ำเสียของโรงงาน และการทิ้งเศษอาหารจากร้านค้า สถานบันเทิงลงในหนองน้ำในชุมชนโดยขาดการควบคุม

2) ขาดสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก เช่น สนามกีฬา หรือลานเยาวชน

3) ขาดที่อยู่อาศัย ต้องแออัดอาศัยกันอยู่

4) ขาดการศึกษา เพราะไม่มีเงินทุนในการศึกษาเล่าเรียนต่อ

5) ปัญหายาเสพติดกำลังระบาดอยู่ในชุมชน

6) เด็กพากันไปมั่วสุมตามสถานบันเทิงที่อยู่ใกล้

7) มีปัญหาทะเลาะวิวาทกันในชุมชน

8) ปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ไม่มีการจัดการที่ดี

9) เกิดการทะเลาะวิวาทกันในชุมชน

10) ปัญหาปัญหาเด็กหนีเรียน ไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านเกมส์ ร้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3.4.3 ความต้องการของเด็กในชุมชน

1) ปัญหายาเสพติดในชุมชนได้รับการแก้ไข

2) มีทุนการศึกษาสำหรับเด็กในชุมชน

3) มีห้องสมุดในชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า

4) มีสถานที่ พร้อมอุปกรณ์สำหรับการนันทนาการของเด็ก เช่น สนามกีฬา สวนสาธารณะ

5) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่ขึ้น

6) มีกองทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นกองทุนสำหรับเด็กด้อยโอกาสในชุมชน

7) มีกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

8) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในชุมชน

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 ภูมิหลัง

สาเหตุหลักของปัญหาเด็กในพื้นที่ภาคอีสานเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กระแสสื่อ การเลี้ยงดูของครอบครัว ส่งผลกระทบโดยตรงไปยังกลุ่มเด็ก โดยเฉพาะกับเด็กในชุมชนเมือง ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและกระแสสื่อในปัจจุบันส่งผลให้ปัญหาเด็กทวีความรุนแรงมากขึ้น และกระจายไปทั่วทุกจังหวัดในภาคอีสาน

ในขณะที่ปัญหาด้านเด็กได้รุมเร้าจนสะท้อนให้เห็นเป็นปรากฏการณ์ สถานะการณ์ปัญหาต่าง ๆ ภาครัฐและเอกชนได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ และเข้ามาช่วยเหลือในรูปของการจัดสวัสดิการต่าง ๆ แต่การช่วยเหลือ ยังไม่ทั่วถึงเด็กในชุมชนทุกชุมชน และเป็นการกำหนดจากบนลงล่าง ปัญหาจึงคงมีอยู่ ไม่ได้รับการบรรเทา ทั้งยังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ปัญหาของชุมชนเมือง เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อเด็กยากจน และด้อยโอกาสทางสังคม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาคุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการสวัสดิการต่าง ๆ ที่เด็กเหล่านี้ควรจะได้รับทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ชุมชนหนองบัวเป็นชุมชนแออัดชุมชนหนึ่ง ในจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีขนส่ง (บขส.) และติดกับย่านสถานบันเทิงของจังหวัด และ ระบบกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นที่ดินราชพัสดุ ส่วนใหญ่ไม่มีทะเบียนบ้าน จึงเป็นปัญหาในด้านความมั่นคงของที่อยู่อาศัย ซึ่งจะกระทบถึงเด็กเยาวชนในชุมชน อย่างเลี่ยงไม่ได้ จึงมีความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วน ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ คัดกรองเด็ก ให้เติบโตดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาสภาพชีวิต และสาเหตุสำคัญของปัญหาคุณภาพชีวิตกลุ่มเด็กยากจน และ ด้อยโอกาสในเขตชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศึกษารูปแบบในการแก้ไขปัญหา ด้วยการช่วยเหลือกันเองของชุมชนเมือง องค์การพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนอื่น ๆ ศึกษาถึงปัญหาของเด็กในชุมชนเมือง ในการเข้าถึงระบบบริการของรัฐ โอกาส ช่องทาง และรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และการพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับเด็กยากจนและด้อยโอกาสในเขตชุมชนเมือง

ขอบเขตในการศึกษา ครอบคลุมประเด็น ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ข้อมูลด้านบริการสังคม ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข การรักษาพยาบาล และการบริการที่อยู่อาศัย การประกันสังคม ได้แก่ การประกันการเจ็บป่วย ประกันอุบัติเหตุ ประกันการคลอดบุตร ประกันทุพพลภาพ การสงเคราะห์ครอบครัว ประกันการเสียชีวิต และประการว่างงาน และการสังคมสงเคราะห์

สภาพชีวิต ความยากจนและด้อยโอกาสของเด็กในชุมชน ประกอบด้วย การประเมินตนเอง ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ความหมายของชีวิต ความมุ่งหวังในอนาคต และการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น การวิเคราะห์

ความยากลำบาก ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก และการเข้าถึงทรัพยากร

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกชุมชนหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ศึกษา ประสานงานกลุ่มเด็ก คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการจัดสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 1-10 คน จำนวน 1 ครั้ง โดยการบันทึก และสังเกตการณ์ทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณาความสัมพันธ์

เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ในด้าน ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตและวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มเด็กยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมในเขตชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนเมืองมีแนวทางในการช่วยเหลือกันเอง และมีแนวทางในการเข้าถึงบริการของรัฐเพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมการช่วยเหลือกันเอง มีแนวทางและรูปแบบในการจัดการปัญหาเด็กยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมโดยชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาครัฐและภาคเอกชนอื่น ๆ เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการและข้อมูลข่าวสารผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

4.2 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

4.2.1 ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะของชุมชนหนองบัวเป็นชุมชนแออัดที่มีการอพยพมาจากถิ่นอื่น ลักษณะการเข้ามาอยู่ต่างคนต่างมาไม่ได้เป็นญาติกัน และหลังจากนั้นก็เริ่มมีคนอพยพเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ แต่คนที่เข้ามาอยู่ต้องมาปรึกษาคนที่เข้ามาอยู่ก่อนจึงเข้าอยู่ได้ แต่ปัจจุบันจะเข้ามาอยู่จะต้องซื้อขายกันโดยไม่ต้องมีสัญญาอะไรผูกมัด ช่วงแรกการจัดระเบียบชุมชนเป็นแบบง่าย ๆ เริ่มมีการตั้งเป็นกรรมการชุมชน เมื่อ ปี พ.ศ. 2536 จากนั้นจึงเริ่มมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนยา และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ประเพณีที่ยังคงปฏิบัติอยู่ ได้แก่ แห่เทียนช่วงวันสงกรานต์ และ ลอยกระทง ปัจจุบันมีจำนวน ประชากรทั้งสิ้น 1,221 คน เป็นชาย 610 คน และหญิง 611 คน เป็นผู้ใหญ่ (อายุมากกว่า 18 ปี) 769 คน เด็กโต (อายุ 15 – 18 ปี) 62 คน และ เด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) 390 คน

ปัญหาด้านเด็กในชุมชน พบว่า ชุมชนหนองบัวมีปัญหาด้านเด็ก 8 ลักษณะปัญหา ได้แก่ ปัญหาเด็กกำพร้า จากสาเหตุที่พ่อแม่ เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ปัญหาเด็กยากจน เด็กถูกทอดทิ้งจากการที่พ่อแม่ออกจากชุมชนไปทำงานและอยู่อาศัยในท้องถิ่นอื่น เด็กในวัยเรียน (อายุ 15 – 18 ปี) ออกไปใช้แรงงานตอนกลางคืน ปัญหาด้านทุนการศึกษาในชุมชนเมืองมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาเด็กเร่ร่อน และติดสารเสพติด ตามบริเวณสถานีขนส่ง (บขส.) ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ และปัญหาโสเภณีเด็ก

ลักษณะของครอบครัวในชุมชนหนองบัว ขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่ใช้เวลากับการมุ่งหาเงิน คล้ายกันกับ “ครอบครัวคอร์รัปชั่น” แต่การมุ่งหาเงินไม่ได้เป็นการหาเงินเพื่อสนองความต้องการหรือการยอมรับจากสังคม แต่การมุ่งหาเงินของครอบครัวในชุมชนหนองบัว เป็น

การมุ่งหาเงินเพื่อบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจให้เพียงพอกับการใช้จ่าย ค่าเล่าเรียนลูก ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง ลักษณะของครอบครัวเช่นนี้จะเป็น ครอบครัวที่ไม่มีเวลา เห็นได้จากตัวอย่าง การดำเนินชีวิตประจำวันของ ครอบครัวเก็บขยะ ที่พ่อจะออกเก็บขยะตอนกลางคืน ตั้งแต่ 18.00 – 2.00 น. ของวันรุ่งขึ้น และตื่นขึ้นมาล้าง ขยะ ตอน 10.30 น. แม่จะออกไปซื้อขยะตอนกลางวัน ตั้งแต่เช้า และนำกลับป้ด้างในตอนบ่าย จะมีเวลาให้ กับลูกในช่วงเวลาสั้น ๆ ตอนเย็น

ลักษณะของครอบครัววิปสีที่พบในชุมชนหนองบัว พบในครอบครัวที่มาเข้าอยู่อาศัยในชุมชน เพื่อประกอบอาชีพ สาล้อรับจ้าง โดยเข้าสามล้อยาววันจากเจ้าของกิจการที่อยู่ในชุมชน และเมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่ง มีงานที่รายได้ดีกว่าในท้องถิ่นอื่น ก็จะอพยพออกไป

ลักษณะครอบครัวถูกระเบิดในชุมชนหนองบัว เป็นครอบครัวที่ทำงานอยู่ในสถานบริการ ย่านบันเทิง จะกลับมาทะเลาะกันเป็นประจำหลังจากเลิกงาน ประมาณ 2.00 น. เป็นตัวอย่างที่เด็กในชุมชนได้เห็น เป็นปกติ จนกลายเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชน

ส่วนครอบครัวดาวกระจาย พบในครอบครัวที่พ่อ แม่ เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ทั้งลูกไว้กับญาติ และพ่อแม่ออกไปอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่น ทั้งลูกไว้กับญาติพี่น้องที่ยังพอมืออยู่ในชุมชน หรือกระทั่งเด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อนจรจัดในชุมชน รวมกลุ่มกันบริเวณสถานีขนส่ง (บขส.) และที่ร้างว่างเปล่าในชุมชนจะหายไปจากชุมชนเมื่อมีคนชักจูงให้ไปลงเรือประมง และไม่คืนกลับมายังชุมชนอีกเลย

ครอบครัวลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมา เป็นส่วนประกอบในชุมชนหนองบัว กล่าวโดยภาพรวมเป็น ปัญหาที่เกิดจากการล่มสลายของวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวิกฤตการณ์ของสังคมทุนนิยม ที่เป็นวิกฤตถกยม ที่เป็นวิกฤตกว่าจะเป็นวิกฤตศาสนาที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ เศรษฐกิจล่มสลายครอบครัวแตกแยก การเมืองที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ระบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ที่สำคัญคือกระแสสื่อ นอกจากสื่อโดยสื่อมวลชนแล้ว ชุมชนหนองบัวยังนับว่าได้รับสื่อโดยตรงจากสถาบันเทิด และสื่อบุคคลที่ทำงานในสถานบันเทิดเหล่านั้น

องค์ประกอบของชุมชนหนองบัว ได้แก่ องค์ประกอบด้านวัตถุและทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตามสถานบันเทิง ทรัพยากรธรรมชาติ คือ หนองบัวบริเวณกลางชุมชน เกิดการเน่าเสียจาก น้ำเสียและขยะมูลฝอยจากสถานประกอบการ องค์ประกอบเกี่ยวกับคน ซึ่งการทำมาหากินของผู้คนในชุมชน ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการบริการด้านบันเทิงตามย่านบันเทิง ฐานเศรษฐกิจที่ยากจน สัมพันธ์กับองค์ ประกอบทางด้านจิตใจ ทักษะของคนในชุมชนเป็นทักษะเพื่อการหาเลี้ยงชีพ เป็นชุมชนที่ ไม่มีเวลา สำหรับการ ทำกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการส่งเสริมจากองค์กรภายนอกชุมชน

ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น คนในชุมชนมีอาชีพที่แตกต่างกันออกไป และมีความเชื่อมโยงกันอยู่ด้วย ที่เห็นได้ชัดเจนคือ สิ่งแวดล้อมในที่อยู่อาศัย และ แหล่งน้ำสกปรกเป็นต้น ส่งผลให้ชุมชนไม่ได้ทำหน้าที่ของการเป็นชุมชนเมือง กล่าวคือ การเป็นตลาดรับซื้ออาหารและวัตถุดิบเป็นศูนย์รวมการค้าขาย เป็นศูนย์รวมการปกครอง แต่ชุมชนหนองบัวได้เกิดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างจากชุมชนเมืองทั่ว ๆ ไป คือ การเป็นที่รองรับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาการเกิดเป็นเมืองของจังหวัดสุรินทร์

ดังนั้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ตามแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง จึงต้องเริ่มต้นจากปัญหาของสถาบันครอบครัวที่อ่อนแอ และเปราะบาง มุ่งเน้นการสร้างครอบครัวที่ผาสุก จะเป็นหน่วยพื้นฐานของการสร้างชุมชนเข้มแข็งได้ การสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยการพัฒนาระดับองค์กรชุมชน เป็นการก้าวกระโดดข้ามสถาบันครอบครัว จึงไม่อาจเกิดชุมชนเข้มแข็ง ที่เป็นจริงตามแนวคิดได้

4.2.2 ระบบสวัสดิการที่ได้รับ

ระบบสวัสดิการที่ได้รับ การบริการสังคม ด้านการศึกษา เด็กในชุมชนจะเข้าเรียนในระบบ ที่โรงเรียนของรัฐบาลที่ใกล้บ้าน แล้วเรียนต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนประจำจังหวัด ส่วนใหญ่จะเรียนถึงระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 3 การบริการสาธารณสุข ในชุมชนมีศูนย์บริการสาธารณสุขได้แก่ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินการเป็นกองทุนยา มีการฉีดพ่นยากันยุง โดยเทศบาลเมืองสุรินทร์ ส่วนการรับวัคซีน การตรวจสุขภาพ จะต้องเข้าไปรับบริการที่สถานบริการเอง การรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค การบริการที่อยู่อาศัย ครอบครัวเด็กในชุมชนยังไม่ได้มีการจัดสรรที่อยู่อาศัย จากหน่วยงานใด ๆ เนื่องจาก ระบบกรรมสิทธิ์เป็นที่ดินราชพัสดุ จึงไม่มีทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง ส่วนการประกันสังคมยังไม่ได้มีการประกันสังคมทุกด้าน ส่วนการสังคมสงเคราะห์ จะได้รับจากคณะกรรมการชุมชน ในรูปทุนยังชีพเด็กกำพร้า ส่วนการสังคมสงเคราะห์ในระดับจังหวัดเด็กในชุมชนจะเข้าไม่ถึงการบริการสอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการ สวัสดิการครอบครัวของกรมประชาสงเคราะห์ โดยเยาวชนพรณโนภาส ซึ่งพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการที่พบมาก ได้แก่ ความไม่สมดุล ระหว่างปริมาณงานกับอัตรากำลัง ปัญหาด้านงบประมาณ วัสดุ ยานพาหนะ ไม่เพียงพอ ทำให้บริการสวัสดิการได้ไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ สะท้อนในงานของมยุรีย์ ดำเนินผล ศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการสวัสดิการครอบครัว ซึ่งพบว่าความพึงพอใจด้านความเพียงพออยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้การที่เด็กในชุมชนหนองบัวได้รับสวัสดิการน้อยมากตามผลการศึกษานั้น อาจเป็นเพราะการรับรู้การบริการของรัฐมีน้อย จึงไม่รู้และไปรับบริการที่มีอยู่ ดังงานของพณณ จินนะโสด ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ด้านสวัสดิการสังคมที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ตามทัศนะของผู้บริหารเห็นว่า การประชาสัมพันธ์ไม่มีความสำคัญ และไม่ใช่งานหลักของหน่วยงาน การประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย จึงมีน้อย กลุ่มเป้าหมายขาดการรับรู้จึงไม่ได้รับการบริการ

4.2.3 สภาพความเป็นอยู่และความยากลำบากของเด็กในชุมชน

สภาพความเป็นอยู่และความยากลำบากของเด็กในชุมชน สะท้อนจากตำแหน่งทางสังคมเป็นคนชั้นล่าง ฐานะยากจน ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง พ่อแม่มีอาชีพไม่มั่นคง และอาศัยอยู่ในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมให้ความหมายชีวิตในอนาคตด้วยการมีชีวิตเพื่อทดแทนพระคุณให้ปกครอง ให้ความหมายชีวิตในปัจจุบันเป็นความหมายเชิงลบ คือความลำบาก ความไม่มั่นคง และยากลำบาก มุ่งหวังการได้เรียนต่อ ประกอบอาชีพที่มั่นคงในอนาคต ซึ่งเป็นความหวังของพ่อแม่ ในการจะนำพาครอบครัวพ้นจากความยากลำบาก ที่เผชิญอยู่ ได้แก่ ความยากจน ไม่ได้เรียน ไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นความยากลำบากพื้นฐานที่เผชิญ ทำให้รู้สึกว่ามีอำนาจต่อรอง

ใด ยินยอมให้เขาเปรียบ มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในฐานะผู้ถูกกระทำ และรอรับการกระทำ วงจรความทุกข์ยากเริ่มจาก ความยากจนของครอบครัว ทำให้ต้องอพยพเข้ามาบุกเบิกที่อยู่อาศัย โดยไม่มีสิทธิในที่อยู่อาศัย เพื่อหางานเท่าที่ทำได้ มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการลงทุนด้านการศึกษาในตัวเด็ก จึงทำให้เด็กเข้าสู่วงจรเช่นเดียวกับพ่อแม่อีก

4.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสวัสดิการที่ได้รับ กับสภาพความเป็นอยู่และความยากลำบาก

ระบบสวัสดิการที่เด็กในชุมชนหนองบัวได้รับ ทั้งการบริการสังคม ได้แก่ โรงเรียนที่รองรับเด็กในชุมชน โรงพยาบาลในจังหวัด การบริการสาธารณสุข กองทุนยาในชุมชน การรับวัคซีน การตรวจสุขภาพ การบริการที่อยู่อาศัย และการสังคมสงเคราะห์ นับเป็นสวัสดิการขั้นต่ำ ไม่สามารถสนองตอบ และไม่เพียงพอ กับปัญหาสภาพความเป็นอยู่และความยากลำบากของเด็กในชุมชนได้ ทั้งการบริการสังคมบางประเภท ไม่ใช้การบริการที่ให้เปล่า แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เป็นการเพิ่มปัญหาที่มีอยู่แล้วให้รุนแรงขึ้น กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายหลักในตัวเด็ก ได้แก่ค่าเล่าเรียน เป็นค่าใช้จ่ายหลักที่สูงมาก โดยเฉพาะในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ทำให้ตำแหน่งทางสังคมของครอบครัวที่เป็นคนชั้นล่าง ฐานะยากจนอยู่แล้ว ให้จมนลงไปอีก เมื่อการลงทุนทางการศึกษา ซึ่งเป็นการลงทุนในตัวเด็กสูงขึ้น เด็กจะถูกคาดหวังจากครอบครัวมากขึ้น เกิดเป็นแรงกดดันกับเด็กอย่างไม่รู้ตัว ส่วนระบบสวัสดิการด้านอื่น ๆ ก็ไม่ได้คลี่คลายปัญหาของครอบครัวแต่อย่างใด

4.2.5 ปัญหาและความต้องการ

ปัญหาที่เคยประสบมาในอดีต ปัญหาของครอบครัวคือ พ่อแม่หย่าร้างกัน ปัญหาในชุมชน คือ การขาดแคลนพื้นที่และอุปกรณ์นันทนาการ ปัญหายาเสพติด ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานบันเทิง ชุมชนสกปรกจากขยะ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น แต่กลับมีปัญหาที่เพิ่มขึ้นอีก คือ เด็กมั่วสุมตามสถานบันเทิงที่อยู่ใกล้ ๆ ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันในชุมชน ไม่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เด็กหนีเรียน ไปเที่ยวตามสถานบริการต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านเกมส์ ร้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สอดคล้องกับแนวคิดกับความหมายของชุมชนเมือง ในการเป็นศูนย์กลางการประกอบอาชีพ จึงมีคนอพยพเข้ามาอยู่เยอะ ทำให้เกิดเป็นชุมชนแออัด สภาพหนาแน่น และมีปัญหามลพิษ

ความต้องการของเด็กในชุมชน คือ ต้องการให้มีการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีทุนการศึกษาสำหรับเด็กในชุมชน มีห้องสมุดในชุมชน มีสถานที่พร้อมอุปกรณ์สำหรับการนันทนาการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อม มีกองทุนหมุนเวียนสำหรับเด็กด้อยโอกาส จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และ ตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในชุมชน

4.2.6 กลไกการพัฒนาระบบสวัสดิการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ และเข้าถึงเด็กในชุมชน

การแก้ไขปัญหากลไกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา คือ กลุ่มเด็ก ซึ่งจะต้องดำเนินการสร้างกลุ่มเด็กเป็นกลุ่มเยาวชนในชุมชน ดำเนินงานในลักษณะกลุ่มเพื่อนเตือนเพื่อน หรือเพื่อนช่วยเพื่อน มีจุดเด่นคือ เป็นกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิด เป็นเจ้าของปัญหา และอายุใกล้เคียงกัน สามารถพูดคุยกันได้ แต่มีจุดอ่อนคือการมีประสบการณ์น้อย ไม่เท่าทันกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะต้องมียกลไกที่สามารถเป็นพี่เลี้ยง ที่สำคัญคือองค์กรพัฒนาเอกชน มีข้อเด่นในด้านความคล่องตัวในการทำงาน เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ทำงานร่วมกับชุมชนได้ดี และสามารถเป็นตัวกลางในการประสานการดำเนินงานระดับชุมชน เข้าสู่ระดับนโยบายได้ แต่มีจุดอ่อนคือ การเป็นคนนอกชุมชน ในการทำงานต้องทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน งบประมาณและกำลังคนน้อย จึงต้องประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีงบประมาณและกำลังคนมาก แต่มีจุดอ่อนคือการเป็นกลไกที่แข็งตัว ไม่คล่องตัวในการทำงาน และมีกรอบการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ไม่ยืดหยุ่น

การตอบสนองความต้องการของเด็ก กลไกสำคัญคือ องค์กรชุมชน ที่รับฟังความคิดเห็น และความต้องการของเด็กในชุมชน โดยการประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำงบประมาณมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชน

การสร้างกลไกประสานงาน การดำเนินงานเพื่อการพัฒนาเด็ก ไม่สามารถบรรลุผลได้ ด้วยการดำเนินการโดยองค์กรใด องค์กรหนึ่ง เพียงองค์กรเดียว จะต้องเป็นความร่วมมือและรับผิดชอบจากการประสานงานของทุกส่วน ทุกองค์กร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีกลไกการประสานงาน ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็ก ที่มีการดำเนินงานร่วมของทุกองค์กร

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- 1) รัฐควรจัดสรรที่ดินสำหรับอยู่อาศัยอย่างเป็นธรรม อันจะเป็นการรองรับและคลี่คลายปัญหาชุมชนแออัด และเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมา มีการขยายครัวเรือน อีกทั้งจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้รักถิ่นที่อยู่อาศัยมีการพัฒนาที่อยู่อาศัย
- 2) รัฐควรรับรองอาชีพทางเลือกให้อยู่ในแบบจำลองการพัฒนาประเทศ จะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพอันเป็นทางเลือกของผู้ยากจนและด้อยโอกาสในสังคมไทย
- 3) รัฐควรรับรองการศึกษาจากสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น คณะลูก เป็นมาตรฐานการศึกษาที่มีคุณภาพ

4.3.2 ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

1) หน่วยงานท้องถิ่น ควรมีการจัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนแออัดให้เหมาะสม ต่อการดำรงชีวิตของเด็กเยาวชน มีสนามเด็กเล่น สถานที่นันทนาการ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อสถานที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

2) หน่วยงานระดับจังหวัดควร ควบคุมการปล่อยของเสียจากแหล่งบันเทิง และควรมีการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

3) ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการสวัสดิการสำหรับเด็กด้อยอยู่ในชุมชน จะทำให้เกิดการทำงานเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมาย ลดปัญหาการเข้าถึงการบริการของผู้ด้อยโอกาส และเป็นช่องทางการประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็ก และชุมชนเมือง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ไกรวุฒิ วัฒนสิน. (2536). การศึกษาเครือข่ายทางสังคมของเด็กเร่ร่อน. วิทยานิพนธ์ (สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เครือข่ายองค์กรพัฒนาด้านเด็กภาคอีสาน. (2543). เอกสารสรุปรายงาน การสัมมนา แนวคิด ทิศทาง การพัฒนาเด็กภาคอีสาน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. ณ โรงแรมนิเวพัฒนา อ.เมือง จ.มหาสารคาม. วันที่ 25 เมษายน 2543.
- เครือข่ายองค์กรพัฒนาด้านเด็กภาคอีสาน. (2544). เอกสารสรุปรายงาน โครงการพัฒนาศูนย์ด้านสิทธิเด็ก. ณ โรงแรมนิเวพัฒนา อ.เมือง จ.มหาสารคาม. วันที่ 26 – 27 มกราคม 2544.
- จงจิตต์ โสภณคนาภกรณ์. (ม.บ.ป.). สวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ. (2541). รายงานการทบทวนองค์ความรู้ เรื่อง เด็ก เยาวชน และครอบครัวในประเทศไทย และข้อเสนอเชิงนโยบาย การวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). บรรยายในการสัมมนา นักวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน ในโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย. ณ โรงแรม ทองธารินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์. วันที่ 9 ธันวาคม 2544.
- นนทินี เพ็ญไพศิษฐ์. (2530). การศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยานิพนธ์ (สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประจวบ จันทร์มื่น. (2543). "เส้นทางการขายบริการของนักเรียน นักศึกษา ภาคอีสาน" ใน เอกสารสรุปรายงานสัมมนา เวทีเกาะเกี่ยวญาติมิตร จูนความคิดมิตรสหาย และขับเคลื่อนนโยบาย การพัฒนาเด็กสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9. ณ โรงแรมนิเวพัฒนา อ.เมือง จังหวัดมหาสารคาม. วันที่ 13 – 14 กันยายน 2543.
- ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์ : สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- พงษ์สวัสดิ์ ดันติเจริญกิจ. (2543). "เด็กกับครอบครัว" ใน เอกสารสรุปรายงานสัมมนา เวทีเกาะเกี่ยวญาติมิตร จูนความคิดมิตรสหาย และขับเคลื่อนนโยบาย การพัฒนาเด็กสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9. ณ โรงแรมนิเวพัฒนา อ.เมือง จ.มหาสารคาม. วันที่ 13 – 14 กันยายน 2543.
- พรเพ็ญ พุทธิธโนปัย. (2543). การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง. วิทยานิพนธ์ (สาขาการจัดแรงงานและสวัสดิการสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- พิมาน ฉินนะโชต. (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ด้านสวัสดิการสังคมที่มีประสิทธิภาพ
ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้บริหารองค์การสวัสดิการสังคม สังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
วิทยานิพนธ์ (สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภูมิสิทธิ์ สุวรรณศักดิ์, นภาพร มนต์ทอง และอรนุช ผลภิญโญ. (2542). รายงานการวิจัย ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการ
จัดการขยะมูลฝอยโดยองค์กรชุมชน จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์ : โครงการจัดการขยะโดยองค์กรชุมชน.
- มยุรีย์ ดำเนินผล. (2544). ความพึงพอใจของผู้รับบริการสวัสดิการครอบครัว : กรณีศึกษา สำนักงานประชา
สงเคราะห์ เขตพื้นที่ 5 (ครองจั่น) กรมประชาสงเคราะห์. สารนิพนธ์ (สาขาการจัดการโครงการสวัสดิ
การสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- เยาวภา พรหมโนภาศ. (2537). การจัดบริการสวัสดิการครอบครัวของกรมประชาสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์
(สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรณู โชติติลล. (2523). ใน กรมประชาสงเคราะห์. เอกสารวิชาการ หลักสูตรนักบริหารงานประชาสงเคราะห์
เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- ศิริลักษณ์ ไครตรักษา. (2537). ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ด้อยโอกาส : บทบาทเชิงรุกของประชาสงเคราะห์
จังหวัด. วิทยานิพนธ์ (สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีทัตติม พานิชพันธ์. (2525). "สวัสดิการสังคม" ใน เอกสารทางวิชาการ เล่มที่ 1 เรื่องความรู้ทางสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สยม รัตนวิจิตร. (2523). "บริการสังคม และงานสังคมสงเคราะห์". ประชาสงเคราะห์. ฉบับที่ 2 ปีที่ 25.
- สนธยา พลศรี. (2533). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
- สุเทพ เชาวลิตร. (2527). สวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
- สุวรรณ รื่นยศ. (2512). การประชาสงเคราะห์. พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย จำกัด
การใช้.
- สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2534). แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำขนาดเล็ก จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2534 - 2539.
สุรินทร์ : สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- เอน เอส คอนซัลแทนท์, บริษัทจำกัด. (2539). รายงานการศึกษา เพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติการและการจัด
ลำดับความสำคัญการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : เอน เอส คอนซัล
แทนท์ จำกัด.

บรรณานุกรม(ต่อ)

ภาษาอังกฤษ

Robert M. Mutchins and Others. (1768). "Social Welfare". Encyclopeadia Brilnnica.

Walter A. Frindlander. (1968). Introduction to Social Welfare. New York : Prentice – Hall.

ภาคผนวก

ผลการสัมภาษณ์กลุ่ม วันที่ 17 ก.พ. 2545
ณ ลานกลางบ้านยายเอียง ชุมชนหนองบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์

ผลการประชุมกลุ่ม

การเสนอปัญหาในอดีตที่ตนเองเคยประสบมา

1. พ่อ แม่หย่าร้างกัน
2. ขาดแคลนพื้นที่ และอุปกรณ์ สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก ทำให้เด็กใช้เวลาว่างไปเล่น ในห้องเด็กเล่นตามห้างสรรพสินค้า โดยเสียค่าใช้จ่าย ครั้งละ 20 บาท
3. ในชุมชนมีปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน
4. ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานบันเทิง ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และปัญหาการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พุดจายหายบอยจากตัวอย่าง การกลับมาทะเลาะกันของคนทำงานกลางคืน ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และเด็กหนีโรงเรียน
5. ชุมชนมีสภาพแออัดและสกปรก จากขยะ ทำให้ง่ายต่อการเกิดโรคติดต่อต่าง ๆ
6. ในชุมชนมีปัญหาหน้าเสียดจากร้านอาหาร

การนำเสนอปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ในปัจจุบัน

กลุ่มที่ 1

1. มีปัญหามลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยในชุมชน
2. ขาดสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก เช่น สนามกีฬา หรือลานเยาวชน
3. ขาดที่อยู่อาศัย ต้องแออัดอาศัยกันอยู่
4. ขาดการศึกษา เพราะไม่มีเงินทุนในการศึกษาเล่าเรียนต่อ
5. ปัญหายาเสพติดกำลังระบาดอยู่ในชุมชน

กลุ่มที่ 2

1. เด็กพากันไปมั่วสุมตามสถานบันเทิงที่อยู่ใกล้
2. มีปัญหาทะเลาะวิวาทกันในชุมชน
3. ปัญหายาเสพติดกำลังระบาดอยู่ในชุมชน
4. ปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ไม่มีการจัดการที่ดี

กลุ่มที่ 3

1. มีสถานบันเทิงตั้งอยู่ใกล้ทำให้เด็กใจแตก
2. ขาดการศึกษาเพราะไม่มีรายได้
3. ปัญหายาเสพติด และการก่ออาชญากรรมของเด็กที่ติดยา เช่น ลักเล็กขโมยน้อย
4. เกิดการทะเลาะวิวาทกันในชุมชน
5. ปัญหามลพิษในชุมชน จากการปล่อยน้ำเสียของโรงงาน และการทิ้งเศษอาหารจากร้านค้า สถานบันเทิง
ลงในหนองน้ำในชุมชนโดยขาดการควบคุม
6. ปัญหาปัญหาเด็กหนีเรียน ไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านเกมส์
7. ร้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ความต้องการของเด็กในชุมชน ในหัวข้อ "ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ที่ฉันทันถึง"

กลุ่มที่ 1

1. ปัญหายาเสพติดในชุมชนได้รับการแก้ไข
2. มีทุนการศึกษาสำหรับเด็กในชุมชน
3. มีห้องสมุดในชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า
4. มีสถานที่ พร้อมอุปกรณ์สำหรับการนันทนาการของเด็ก เช่น สนามกีฬา สวนสาธารณะ
5. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่ขึ้น
6. มีกองทุนหมุนเวียนในชุมชน
7. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 2

1. ตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในชุมชน
2. มีห้องสมุดประจำชุมชน เพื่อเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า
3. จัดสรรที่อยู่อาศัยที่มั่นคง
4. มีกองทุนสำหรับเด็กด้อยโอกาสในชุมชน

ประวัตินักวิจัยสมทบ

ชื่อ - สกุล	นายภูมิสิทธิ์ สุวรรณศักดิ์
วัน เดือน ปีเกิด	17 กรกฎาคม พ.ศ. 2513
สถานที่เกิด	จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	ศษ.บ.(สุขศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศศ.ม.(สิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล
ประวัติการทำงาน	- นักวิชาการสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2537 - 2539 - อาสาสมัครเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน	183/1 หมู่ 1 ต.ห้วยข้าวกล้า อ.จุน จ.พะเยา 56150
ที่อยู่ปัจจุบัน	53/1 ซ.สระโบราณ ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000 โทร. (044) 530877 , 511172
ผลงานการวิจัย	1. เป็นนักวิจัยหลักร่วมกับคณะวิจัย ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการจัดการขยะ โดยองค์กรชุมชน 2. VIEWS OF LAO, KHMER, AND KUAY ETHNIC GROUPS ON CONSERVATION AND REHABILITATION OF COMMUNITY FOREST.

ประวัตินักวิจัยสมทบ

ชื่อ – สกุล	นายอุดม โคสิน
วัน/เดือน/ปี เกิด	16 พฤษภาคม 2521
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2544 – ปัจจุบัน อาสาสมัครโครงการเครือข่ายป่าชุมชน จ.สุรินทร์
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน	432/8 ต.เกษตรวิสัย อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด 45150
ที่อยู่ปัจจุบัน	53/1 ซ.สระโบราณ อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000 โทร 0-44-530877